iş mi? Tam tersine, elli yıllık batı müziği eğitiminin, Türk toplumuna, asıl musikisini daha iyi anlamak olanaklarını sağladığını görüyorum ben. Bir de Türk musikisi eğitimini hale yola koyabilsek, umarım ki geleneksel musikimizde ciddi bir rönesans yaşayacağız.

Biz göremesek bile, bizden sonrakiler bunu görecektir...

(4 Kasım 1978)

6

YAŞASIN FUTBOL

Uşak vapuru, Boğaz'da işleyen Şirket-i Hayriye vapurları türünden, belki biraz daha kabaca bir vapurdu. 1930'larda, İzmir Körfezi'nde çalışıyor. Ara sıra, Karaburun, hâttâ Sakız seferi yaptığını hatırlıyorum. Belki bu nedenden, Karşıyaka futbol takımı (o zamanki adıyla KSK) Sakız'a maça gitmiş, gitmekle kalmamış oradaki maçı kazanmış, gecenin bir saatinde vapurla dönüyorlar ki düdük sesleri, alkışlar, çığlıklar, KSK'nın kendine özgü bağırışı, kıyamet, KSK deyip geçmeyin, Türkiye'nin en eski futbol takımlarından birisidir, çocukluk yıllarımda ise İzmir Ligi'nin en dişli ekiplerindendi, yanlış hatırlamıyorsam. İstanbul'daki GS/FB rekabetine benzer bir rekabet, Altay'la KSK arasında sürüp giderdi. Biz, Karşıyaka'da oturduğumuz için, tabii KSK'li oluyoruz. Alsancak Stadı'ndaki maçlarda bir Göztepe, İzmirspor ya da Altınordu galibiyeti elde edildi mi, yandı, o akşamüzeri körfez vapuru Karşıyaka'ya gelirken başlardı üst üste düdük çalmaya, ne kadar delikanlı ve çocuk varsa, iskeleye yığılır, gecenin geç vakitlerine kadar sürecek bir cümbüştür kopardı.

Diyeceğim daha ilkokuldayken futbolla ilgilenmiştim ben, Türkiye çapındaki tek basın İstanbul basını olduğundan, bütün Anadolu çocukları gibi ister istemez bölgesel ligin takımlarından İstanbul Ligi'nin takımlarına ve maçlarına ilişkin bilgi sahibiyim ama, yine de var mı KSK yok mu KSK! (Hâlâ içimde eski KSK'linin yaşadığını niye gizlemeli? Pazar akşamları, koskoca adam, yoksa niye spor haberlerinde Üçüncü Lig sonuçlarını merak edip beklesin, şimdi Üçüncü Türkiye Ligi'nde oynayan Karşıyaka'nın puan durumun hesaplasın?) İşin güzeli ne, sahildeki evimiz, KSK'nin o zamanki futbol alanına iki adımlık yerde, ya öğleleri, o yakıcı Ege güneşi altında, haftaymı altı golde biten, bitmez tükenmez maçlar oynuyoruz. Ben kaleciyim esas, ama kafam bozulur da, kurduğumuz takım kötüye giderse forvet oynadığım oluyor. İçin için diyorum ki, ortaokula bir geçelim...

Ortaokula bir geçtik, rezalet: Kardeşim, okulda futbol resmen yasak, spor seviyorsan ya jimnastik yapacaksın, ya da voleybol oynayacaksın, sonra sonra galiba Almanların etkisiyle bir de hentbol belirdi, o kadar, liselerde futbol yasağını, bu yasak kalkıncaya kadar, havsalam bir türlü almamıştır: Gerekçesi, futbol çocukları avare ediyor, ders çalışmasını önlüyor türünden bürokratça, ama budalaca bir gerekçeydi, çünkü gerçekten çalışkan ve yetenekli çocuğun futbol oynasa da sınıfında iyi bir derece tutturduğu çok görülmüş, futbol oynatmamanın tembeli ders çalışmaya itelediği asla görülmemiştir.

Biz önceleri kapıkulu toplumu, Tanzimat'tan bu yana bürokrat toplumuyuz ya, futbol gibi 'ayak işlerini' küçümseriz, az buz bir küçümseme sayılmamalı bu, nice ilerici geçinen aydın bilirim ki gazetelerden spor sayfasının kaldırılmasını ister, futbolla ilgilenen, hele maça giden kişileri ayıplar, aşağı türden başka bir insanlar-

mış gibi hor görür. Yanıldıkları kesindir, bir kere futbol ne zaman ve nerede ortaya çıkıyor bir baksınlar, oyunun spor olarak kesin kurallarını alması ve yaygınlaşması Batı Avrupa'da sanayi toplumunun belirginleşmesiyle koşuttur, böyle olması da normal, çünkü futbol bir ekip disiplini içerir, ekip disiplini ise ancak bir fabrika üretiminde oluşmaktadır. Zaten en eski, en ünlü takımların tersane, dok, fabrika takımları olması boşuna mı? Demek ki, futbol gerçekte sanayi toplumuyla birlikte ortaya çıkmış bir spor, üstelik, tenis, golf, binicilik ve benzerleri gibi doğuşundan başlayarak daha çok ayrıcalıklı toplumsal sınıfların değil, halk kalabalıklarının sporu, öyleyse böyle bir spora burun bükmek niye?

Solcularımızın en bürokratları, buna da bir gerekçe uydurmuşlardır elbet, efendim kapitalist devletler emekçi yığınlarını uyutmak, akıllarını siyasetten uzak tutmak için futbolu kullanırlarmış, halk yığınları spora sarınca toplumsal (daha doğrusu sınıfsal) savaşımdan koparmış, falan fıstık. Yok mu bu iddiada gerçek payı, var olmasına var, dikta rejimlerinde futbol merakının daha bir azgınlaştığı ileri sürülebilir. **Franco İspanya'sı, Salazar Portekiz'i**, çeşitli **Güney Amerika** rejimleri gibi örnekler de verilebilir ama, aynı kanıtın **Sovyetler Birliği** ve öteki sosyalist ülkeler için de kullanılabileceğini bu solcularımız acaba hiç düşünmüşler midir?

Doğrusu düşünmek gerek, çünkü biliyorsunuz, 'sosyalist' ülkeler spora, bu arada futbola son derece önem verirler, bizdeki solcuların tersine işi sistemleştirmiş, eğitim haline getirmiş, profesyonelliği ve disiplini son haddine götürmüşlerdir. Neden? Sporun toplumsal yaşantıdaki önemini kavradıkları, beden etkinlikleriyle desteklenmeyen kafa çalışmalarının insanları entelektüel miskinliklere götürdüklerini saptadıkları için. Bir maç sey-

retmek, soğuk, cam gibi güneşli bir günde binlerce seyirciyle birlikte tek bir nabız gibi o gerilimi yaşamak adamı nasıl dinçleştirir, bilenlere sormalı. O zaman şöyle demek herhalde yanlış olmayacak: Yalnız futbola sardırmış birisi ne kadar noksan bir insan sayılırsa, futbolu (daha genel olarak sporu) hayatından bütünüyle çıkarmış birisi de o kadar noksan bir adam sayılır. İşin doğrusu, çağdaş yaşantının beden ve kafa etkinlikleri arasında sürekli bir denge gerektirdiğini kestirebilmek, bunu başarmaktır.

(24 Aralık 1978)

7

FUTBOL MERAKI NERDEN GELİYOR

Tesadüf, yazımı okursa kusura bakmasın, adını unutmuşum, olayı her anışımda başka bir isim söylüyorum, bazen **Vartkes** oluyor, bazen **Varujan**, Allah bilir daha yaygın bir **Ermeni** adı da olmuştur, **Agop** gibi, **Yervant** gibi, ama ne olursa olsun, adam hep aynı adamdır. 1960 yıllarının başlarında **Dolmabahçe Stadı'ndaki** numaralı tribünde bir arada maç seyrettiğimiz 'hasta **Galatasaraylılardan** birisi, belki de en tutkusalı. Hani **İstanbul'un** o şakacı Ermenileri vardır, Dolapdere'de doğrultmacı, Feriköy'de marangozdurlar, maç günleri giyinir kuşanır, zarif şakaları, simsiyah saçak kaşları ve marifetli elleriyle **Dolmabahçe Stadı'na** doluşurlar, bu da onlardan biri. O tarih **Galatasaray'ın** 'iyi' olduğu bir tarih, tadını çıkarıyorduk, her maçta avaz avaz bağırıp, her golde grup halinde ayağa kalkarak.

Bilmiyorum hangi maçtı, yalnız yağmurlu bir gün ol-

duğu aklımda kalmış, haftayım, Galatasaray galiba bir Ankara takımıyla oynuyor, bastırıyor bastırıyor, bir türlü gol yok, üstümüzde biraz bunun sinirliliği, o arada bu Vartkes (Vartkes mi?) gitti hepimiz için tıkınacak bir şeyler aldı, sandviç filân, geldi, hâlâ söyleniyor: — Yahu ne oluyorsun? dedik. Anlattığı, ömür: Sandviççinin orada birisi ona beni göstererek demiş ki, kimdir tanır mısın? Vartkes ters ters bakıp tanımaz mıyım? demiş. İlhan ağbiyimizdir ki 1936'dan bu tarafa Galatasaraylıdır fakat öteki susmaz, biraz da alaylı, sen öyle belle demiş, şairdir o herif. Vartkes, sözün burasında hışımla burnundan soluyarak, bana dönüp ne diyor:

"... Şairdir dediyse, tepem atmış, şair senin babandır demiştim, şu adama baksana şaire benzer yeri var mı, senin benim gibi bir adam..."

Bu olayı niye mi anlattım, aydındaki spor meraklısına yönelik küçümsemenin, spor meraklısında aydına yönelik olarak aynen var olduğunu vurgulamak için: Vartkes'in gözünde 'şair olmak' handiyse vebalı olmak gibi karanlık ve pis bir anlam taşıyordu, acaba bunu biraz da tribünlerden uzakta olmayı, tribünleri dolduran halka tepeden bakmayı marifet sayan "bürokrat" aydınlarımız hazırlamamışlar mıdır?

Emperyalist denetimi altındaki gelişmekte olan bir toplumda, gecekondu ya da kenar mahalle çocuğu, ciddi bir sanayileşme bilinçli olarak önlendiği için proleterleşerek tarihsel anlamda ait olduğu sınıfla kaynaşamaz: Onun, yedek emek deposu olarak açıkta ve lümpen olarak tutulması 'sistem'in hesaplarına dahildir: Seyyar satıcılık edecek, baskülle adam tartacak, balon satacak, asla tarihsel misyonunun bilincinde bir işçi olmayacak. Daha da, tüketim toplumunun yarattığı özlemlerle bu garibanda zengin olmak, sınıf değiştirmek

tutkusu yaratılır. Kolay mı bu? Her köşe başını haramiler gibi yasaklar tutmuş, her iş alanı santim santim parsellenmiş iken?.. Elbette değil. İşte o zaman, yoksul çocukları için tek sınıf değiştirme olasılığı futboldan geçer. Bugün nice iş güç sahibi olmuş ünlü eski futbolcumuz vardır ki, kökenini kurcalasanız, son derece mütevazı ailelere dayandığını görürsünüz. Futbol sayesinde 'köşeyi dönen' üç beş kişinin var olması, gecekondu halkından daha kim bilir kaç kişiyi arsalarda top koşturmaya yöneltir. Belki yüzlercesini. Ama içlerinden düze çıkabilen bir ya da iki kişi olacakmış. Denemeseler, daha iyi mi olacak?

(Kız çocuklarında, şarkıcı ya da sinema artisti olmak, aynı özlemin itişiyle ortaya çıkıyor. Haritada barlara, genelevlere düşmek, ya da randevuevlerinden geçmek de olsa, orta sınıfın kızlarından bile 'lüks bir hayat' için evini bırakıp kaçanların bu kadar çok olması, gerçekte 'sınıf değiştirmek' saplantısının kızların arasında en az erkekler kadar keskin ve güçlü olduğunu gösteriyor. Tabii en güzeli, ünlü futbolcu ile ünlü sinema yıldızı ya da şarkıcının günün birinde şehrin en 'sosyete' otelinde, ya da gece kulübünde tanışmaları, yaşadıkları aşkla nice nice gecekondu çocuğunu baştan çıkarmaları. Yeri gelmişken işaret etmesem olmayacak, belki bileniniz vardır, batılı yerleşik burjuva toplumunda spordan, ya da eğlence endüstrisinden geçerek belirli bir yaşama düzeyine ulaşmış olanlar büyük burjuvazi tarafından kabul edilmez, onlara demi-monde adı takılmıştır ki, yarı yarıya kibar anlamına gelir, ancak, jigololuğa ya da metresliğe hak kazanırlar. Bizde öyle olmuyor, Türk burjuvazisi ya geleneklerinde gerçek anlamda aristokratlık olmadığından, ya da henüz gereğince kalınlaşamadığından artist ya da futbolcu takımını yadırgamadan arasında ba-

rındırabiliyor. Bu da aşağı kademedekilerin umudunu yoğunlaştırmaktadır.)

Peki futbolumuz 'yeterince' sporcu mudur?

Ulusal onurumuzu incitmek istemeyen yabancı uzmanlar ne diyor, tek tek, iyi futbol oynuyorsunuz, yetenekli gençleriniz var, ama kolektif futbola ayak uyduramıyorsunuz. Ben bu lâfı duydukça gülerim. Kolektif futbol oynayamıyorsunuz demek, futbol oynamasını bilmiyorsunuz, demekle bir. Bu oyun ortaklaşa bir oyun yahu. Bizim çocuk çıkıp orada fiyaka yapıyor, tribünlerde sivrilecek, atlattığı her adamla aşağılık kompleksini biraz daha giderecek, hele bireysel çabasıyla gol atabilirse, taraftarları arasında efsaneleşecek. Bu neden böyle oluyor, bir kere kolektif futbol, kollektif üretimi beceren ülkenin üstesinden gelebildiği bir şey, altyapı kolektif üretime geçecek, (kapitalist endüstride de üretim kitlesel ve kolektiftir, yanlış anlaşılmasın) bu üretici sınıfların bilincine yansıyacak, ondan sonra ekip oyunu gerçekleşecek. İkincisi, kırsallıktan henüz çıkmamış, ya da çıkmakta olan toplumda, genel eğitim nedir ki futbolcunun eğitimi ona oyunu bütün kaypaklığıyla bir bütün halinde kavrama yeteneğini verebilsin?

Gördünüz mü bak, futboldan ne çok şeyler çıkıyor.

(25 Aralık 1978)

8

ANADOLU FUTBOLU NE DEMEKTİR?

Bir bacak çocuktum, bendeki merak kimsede yok: 30 yılların ortalarına doğru, İstanbul gazeteleri İzmir'e er-

tesi gün öğleye doğru, hâttâ çokluk öğleden sonra geliyor, demek ki pazar günü İstanbul'da oynanan maçların sonuçlarını öğrenebilmek için pazartesi günü okuldan çıkar çıkmaz Karşıyaka vapur iskelesine dikiliyorum, ya bu vapurdan, ya bundan sonrakinden müvezziler 'İstanbul, geldi' diye bağırarak fırlayacaklar. O dönem, henüz bek yerine müdafi, haf yerine muavin, forvet yerine muhacim denilen dönem, İstanbul'daki bir maçı, saati saatine radyodan izlemek mutluluğuna ise, ancak 30'ların sonlarında ulaşacağız, o da İstanbul dolaylarında bir yerlerde oturuyorsak.

İlk maç spikerimiz gençlerden çoğunun sandığı gibi Eşref Şefik Bey değildir, Sait Çelebi Bey'dir. Sözü dinlenir bir zattı, sahada cereyan eden oyundan çok, tribünlerdeki eş-dosttan söz etmesi taşlama konusu olur, zamanın gülmece dergilerinde konuyla ilgili fıkralar anlatılırdı. Hangi maçtı hatırlamıyorum. 1938 yılında, Balıkesir'in Balya ilçesinde, memurlar lokalindeki radyodan böyle bir maçı ondan dinlemiş, bir türlü inanamamıştım: İstanbul'da oynanan bir maçı böyle dakikası dakikasına izleyebilmek, olacak şey mi? Şimdi Anadolu içlerindeki futbol meraklıları, değil İstanbul'daki, dünyanın öteki ucundaki önemli maçları televizyonların ekranları başına oturup seyrediyorlar. Bunun ne büyük bir mutluluk olduğunu, İstanbul'da doğmuş büyümüş bir futbol meraklısının kolay anlayabileceğini sanmıyorum. Ben ki 1936'dan itibaren İstanbul'dan Galatasaray'ı tutmaya karar vermiştim, benimsediğim bu takımı sahada görebilmem yıllar gerektirdi. Doğrusu Türkiye'de futbol, hele o tarihlerde daha çok komprador şehirlerimizde gelişmiş bir merak da sayılabilirdi: Dibini bir kazıyınız, büyük takımlarımızın hemen hepsini ya İstanbul'daki, İzmir'deki yabancılar kurmuşlardır, ya da on-

ların kurduklarına karşı batılı eğitim görmüş birkaç alafranga Türk kurmuştur.

Anadolu için futbol çok yakın zamanlara kadar lükstü, lüks.

On altı takımlık Birinci Ulusal Lig'de on bir Anadolu takımı görebilmek ne demek? Bir mucize. Siz ilk "mili küme" deneyine yalnız İstanbul, İzmir ve Ankara takımlarının katıldığını bilir misiniz? Onun için Orhan Şeref Apak Ulusal Lig kararını verdiği zaman en çok sevinenlerden birisi olmuşumdur, daha eskilerden bilirdim ki, Karadeniz kıyısında iyi futbol oynayacak çakı gibi çocuklar yetişmektedir, Eskişehir'de ve Adana'da oynanan futbol hiç de üç büyük şehrimizde oynanandan aşağı kalmaz, ne var ki, onlara hoparlörlük edecek bir basın bulamazsın, başarıları kaynar gider. Gegiç, o ünlü Eskişehirspor'u yarattığı zaman günün birinde Türkiye Kupası'nın da, Lig Şampiyonluğu'nun da Anadolu'ya geçeceğini kestirmek olasıydı artık. Ama doğrusunu isterseniz gün gelip de, vaktiyle sahada dantela örer gibi zarif hareketlerini seyrettiğim Suat'ın emek ve çabasıyla Kırıkkale gibi bir kasaba takımının bu kadar kısa sürede Ulusal Birinci Lig'de oynayabileceğini aklıma bile getirmemiştim. Büyükşehir yaşantısının bütün girdi çıktısıyla henüz gerçekleşemediği Anadolu şehirleri, futbola bir kişilik kanıtlaması gibi sarılmışlardır. Trabzon ya da Diyarbakır, eğer Fener'i ya da Beşiktaş'ı yenerse, bu sıradan bir lig maçında sıradan bir galibiyet anlamına gelmez, aslında kompador ve batı taklidi kıyı şehirlerine karşı yüzyıllardır sömürülmüş İç Anadolu şehirlerinin üstünlüğüdür.

Bu üstünlük ne yazık ki, daha hâlâ 'şahsi gayret'e dayanıyor. Futbol meraklıları bu terimin anlamını çok iyi bilirler. Takımın oyunu dağınıktır, savunma ile saldırı

arasındaki bağlantılar kopuk, libero şaşkın, tam bu sırada bakarsın santrfor ya da açıklardan biri, gerilerden kaptığı topla kıvıra kıvıra gelir, bir şut, gol. İşte bunun adıdır 'şahsi gayret'. Artık eskisi kadar sık maça gidemiyorsam da televizyonda izliyorum, gördüğüm odur ki, çağdaş futbolu çalıştırıcılarımız da, oyuncularımız da iyi kötü bellemişler, gelgelelim oyun sırasında tam uygulamıyorlar. Nedeni belli, bir kere söylediğim gibi genel ve nesnel nedenler işliyor: Sanayi toplumu değilsin ki o disiplin futbolcunun kafasında da kurulmuş olsun, gelişmiş ülke değilsin ki topu ayağına alan oyuncu bir satranç mantığı ile dört hamle sonra kimin nerede olacağını kestirip pasını ona göre versin. Ya öznel nedenler daha az mı etkili?

Futbol, oynayarak 'hayatını kurtarmış' kaç ad sayabiliriz? Her yıl binlerce çocuk futbolu meslek seçmeye yönelmektedir, bu binlerin arasında iki üç **Metin, Lefter, Turgay** çıkar, öbürleri önce İkinci ya da Üçüncü Lig takımlarında handiyse, boğaz tokluğuna top koşturur, biraz yaşlandılar mı bölgesel liglere düşerler. Ufukta bir yaşama perspektifi olarak böyle bir olasılığın durması, kötü oynamak için az neden midir be?

(26 Aralık 1978)

9

SANAYİLEŞME VE FUTBOLDA DİSİPLİN

Yıl kaç, **1964** mü, yoksa **1963** mü? Tam çıkaramıyorum. Çıkarabildiğim, **Brezilya**'nın ünlü şampiyon futbol takımının **Avrupa** turnesine çıkmış olması. İlk maçlarını

Hollanda'da, Hollanda Milli Takımı ile oynuyorlar. Neuilly'deki evimde, maçı televizyondan izliyor, bir yandan da Brezilyalı şeytanların Hollandalıları nasıl çıtır çıtır yiyeceklerini düşünüyorum. Bilmem aranızda o maçı hatırlayanınız var mıdır? Bütün ön tahminler hilafına, Hollanda Brezilya'yı yenmişti. Yanlış aklımda kalmadıysa, birkaç gol farkıyla hem. Ortalık birbirine girdi. Bütün bir hafta spor yazarlarından türlü yorumlar, hepsinin söz birliği etmişçesine bir noktanın altını kalın kalın çizmiş olduklarını unutmadım: Hollanda karşısında oynayan Brezilya takımında ünlü Pele yer almamıştı. Herkes lâfı döndürüyor dolaştırıyor, Brezilya'nın maçı Pele'nin yokluğu nedeniyle kaybetmiş olduğuna getiriyordu.

Batı Avrupa takımlarında çok güvenilen önemli bir as futbolcunun takımdaki yerini alamayışı önemli bir eksikliktir ama, genellikle takımın ortak oyununu ve disiplinli işleyişini bozmaz. Daha da garibi, meraklıları bilir, Avrupa'da 'şöhretlerden' kurulu olmadığı halde disiplinli bir takım oyunuyla son derece iyi maçlar çıkaran, şaşırtıcı sonuçlar alan futbol takımları vardır. Bunlardan birisi Doğu Almanya'nın ünlü Milli Takımı değil miydi? İngiliz takımlarında, Belçika, Hollanda, Almanya takımlarında belirgin bir özelliktir bu, buna karşılık, genellikle Latin ülkelerinin takımları başarılarını bireysel ustalıklarını futbolculuğun doruğuna çıkarmış ünlü oyuncuların çabalarına bağlar, sadece Brezilya, Arjantin ya da Uruguay takımları için değil, bu saptamayı ünlü bazı Portekiz, İsyanyol, hâttâ İtalyan takımları için de geçerli sayabilirsiniz.

Sözü nereye getirmek istediğimi merak mı ettiniz? Efendim, futbolda 'istikrar'ın sanayileşmiş ülkelerde daha çok ve daha yerleşik olduğunu söylemiştim ya, sağ-

dan soldan itirazlar duyuyorum, "ya Güney Amerika futbolu" diyorlar, "sanayileşmiş ülkeler olmadıkları halde nasıl iyi futbol oynuyorlar?"

Önce sözümün asıl anlamına dikkati çekmeliyim: 'Sanayi ülkeleri futbolunda istikrar ve oyun disiplini vardır, fabrikadaki kolektif disiplin önce toplumun altyapısına, oradan üstyapısına, giderek oyun disiplinine kadar yansır' demek başkadır, 'sanayileşmiş ülkeler en başarılı futbolu oynar, başkası başarılı olamaz' demek başkadır. Bu ikinci iddiayı ciddiye almak zor olsa gerek, sözgelişi Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri de sanayileşmiş ülkelerdir ama, futbolda fazla başarılı sayılmazlar. Yalnız olduğu kadarıyla Fransız takımlarındaki futbol yine o ortak oyun disiplinini taşır, Amerika'da ise futbol rugby olarak gelişmiş, gelişen bu kitlesel oyun da aynı disiplin ve ekip esprisi içinde oynanagelmiştir. Sanırım durumu biraz daha açıklığa kavuşturmuş olduk. Sanayileşmiş olmak, ekip oyununu, oyunda ortak disiplini daha sağlam kurmaya yarıyor. Buna İngiltere'yi örnek vermek de olası, futbolun tarihçesi sanayileşme öncesine kadar uzanmaktadır bu ülkede ama, çağdaş anlamdaki oynanışı sanayileşmenin toplumsal yaşantıyı belli ve belirli bir düzene sokmasından sonra anladığımız 'istikrarlı' görünümü ve içeriği almıştır.

Az gelişmiş ülkelerde futbol, daha önce söyleştiğimiz gibi, bir kere 'sistem'in uşağı diktatörlerin halk yığınlarını politikadan uzak tutabilmek için yapay yollardan özendirdikleri bir yozlaştırma düzenidir, bu kadarla da kalsa iyi, ayrıca, bireysel ustalığıyla takımında ya da bölgesinde sivrilen futbolcuya öylesine yüksek paralar ödenir ki, büyük yoksulluk içinde kıvranan halk yığınları arasında futbolda hüner sahibi olmak aynı zamanda toplumsal yükselmenin kapısını açar, bunun da ne kadar

özendirici bir etken olduğunu bilmem söylemek gerekir mi? Dahası, futbolun gelişmiş olduğu söylenen **Güney Amerika** ülkelerinde, kızıl, kara ve beyaz derililerin yüzyıllar içinde karışmasından ve kaynaşmasından fizik özellikleri ve esneklikleri cidden çok üstün kuşaklar yetişmiştir, bunun da tek tek sivrilmiş oyuncuların olağan bir miktarın üstüne çıkmasına yol açacağı besbelli –eh, o zaman yedi bölgede bilmem kaç takımdan, bir milyoner kulüp başkanı, yüksek transferlerle on, on beş yetenekli usta oyuncu toplar, aynı forma altında birleştirdi mi, uzaktan hayranı olduğumuz ünlü **Güney Amerika** takımlarından birini yaratmış olur. Gel gör ki bu takımların futbolu sanayileşmiş ülkelerin futbolu derecesinde disiplinli ve istikrarlı mıdır, işte onda kuşkuluyum: Daha kıvrak, daha esnek, daha cambazca olduğundan eminim, eminim ama, daha disiplinli ve düzenli olduğundan, hayır. En ünlü takımdan, iki ya da üç ası çıkardın mı, tempo da, taktik de aksayabilir, hele moral hiç dayanmaz. Kim bilir televizyonda seyretmiş olduğum o **Hollanda/Brezilya** maçında Brezilya'nın maçı kaybetmesi belki de gerçekten Pele'nin takımda yer almayışı yüzündendi, çünkü ertesi hafta **Fransa** ile yapacağı maça palas pandıras **Pele**'yi getirip çıkarttılar, yanılmıyorsam, ya tek farkla yendiler, ya da berabere kaldılar.

Bakın nereye geliyoruz, gerçekte **Türk futbolu** ile **Güney Amerika futbolunun** toplumsal koşulları birbirine benzer, bizim takımlar da aslara dayanarak oyun kuruyor, onlardan biri, ikisi olmadı mı, yatıyor, yalnız Türk futbolcusunun kıvraklığı, fizik yetenekleri henüz **Brezilyalı** ya da **Arjantinli** futbolcu kadar gelişmemiştir, gelişmemiştir ama, bana sorarsanız, umudu 'sanayi disiplininin,' önce altyapımızda belirmesine bağlayalım, çün-

kü bireylerle gelen başarı bireylerle gider, kalıcı olan toplumsal olandır.

(26 Şubat 1979)

10

KONFEKSİYON'UN AKLI BAŞINA GELİYOR

Allah aşkına bakın ne diyor:

"... Artık müziğiyle, mankeniyle, dokuması, örmesi ve çizgisiyle buram buram Türk kokan bir moda yaratmak zorundayız. Londra'daki defilelerimizde aldığımız sonuçlar bizi uykumuzdan uyandırdı. Tümüyle Batı'dan kopya ettiğimiz modellerimiz belki de 'show' niteliği bakımından, çok ilgi uyandırdı. Ama iş sipariş almaya gelince, büyük bir hayal kırıklığıyla karşılaştık (...) döner dönmez bütün Türk konfeksiyoncularını fabrikama davet ederek, onlara, birleşip 'bizden' olan bir moda yaratmamız gerektiğini, Cardin gibi bunu seri imalat haline getirebilirsek, memlekete büyük döviz kazancı sağlayabileceğimizi anlattım."

Sıradan bir adam değil böyle konuşan, ülkemizin en büyük, en yaygın, en şık konfeksiyon firmalarından birisinin sahibi. Firması, –ağzıyla söylediği gibi– bu güne değin, Türkiye'nin kendi içinden çağdaş bir moda çıkarmak yerine, tümüyle batıdan kopya ettiği modellerle durumu idare etmiş. Ama süksesi çok, o kadar çok ki, dışarıya mal satabiliyor, daha fazla satabilmek için de Londra gibi bir şehirde defile düzenliyor. Dediklerine bakılırsa, büyük bir başarı olmuş bu defile, basına filân yansımış, yansımış ya, daha çok bir 'seyir' başarısı bu, zira asıl başarı bekledikleri alanda, sipariş ala-

nında, ses gelmiyor, 'hayal kırıklığına uğruyorlar'. Demek oluyor ki, batı kendi malı olan modelleri başarıyla taklit eden batılı olmayan firmaları bol bol alkışlıyor ama, mallarını almaya yanaşmıyor. Besbelli onları orijinal bulmuyor da ondan. Aslını kendisinin ürettiği bir şeyin taklidini Türk firmasından niye alsın adamlar?

Ha, Türk firması, geleneksel Türk kumaş, giyim, desen ve olanaklarından yararlanarak, çağdaş ama ulusal bir giyim bileşimiyle gelirse, o zaman iş başka. Türk konfeksiyonu, yabancı piyasada özgünlüğü, içeriğinin ve biçiminin kendine özgülüğü ile belirecek, etkisi de ona göre olacak. Anadolu kadının bin yıldır giydiği şalvarın, cepkenin, çeşitli başlıkların, günün koşullarına uygun düzenlemelerle ortaya çıkabilmesi için yabancı modacıların himmetine muhtaç olmayacağız. Kadınlarımız şalvar giymek için, bu kılığın önce Paris'te ya da Londra'da giyilmesini beklemeyecekler.

Bilirsiniz, giyimden kuşamdan tutun da çeşitli sanat dallarına kadar bütün her alanda, geçmiş olanaklarımızı günümüzün koşulları içinde değerlendirip, ulusal sentezler yapan bir fikri, öteden beri savunurum ben, onun için **Vitali Hakko**'nun söylediklerinden etkilendim, hem hoşuma gitti, hem de içimi aydınlattı. Demek ki gecikerek de olsa, konfeksiyon alanında ciddi ve kapsamlı bir ulusal bileşim çabası gerçekleşiyor. Televizyonda yaptığımız ilk 'Çalar Saat' programında modacı **Zühal Yorgancıoğlu** ile konuşurken aynı soruyu sormuş, seri üretim halinde konfeksiyonun bu dalda ne zaman belirebileceğini öğrenmek istemiştim. Cevabı meğer ne kadar yakınmış...

Vitali Hakko, soruna bilinçle yaklaştıklarını, şöyle açıklamaktadır:

"... Derhal Vedat Nedim Tör ve Prof. Mustafa Plevneli'nin öncülük ettiği bir jüri toplayıp desen ve modelist yarışması açtık. Sabiha Tansuğ, Varlık Yalman, Rabia Çapa gibi koleksiyoncu hanımlarımızdan eski elişi elbise, başlık ve kumaşları topladık. Şimdi amacımız topladıklarımızı bugünün modasına uydurarak çok ucuza mal etmek ve yaratacağımız yeni Türk modasını dünyaya kabul ettirebilmek. Fabrikalarımızda çalışan arkadaşlarımızı Anadolu'ya yolladık. Modelistimiz Necla Seyhun Bursa'daki tezgâhları gördü..."

Daha düne kadar, Türk kadınını giydirmek için, Türk modacısı Paris'e, Londra'ya, Roma'ya mı gidiyordu, işte görüyorsunuz, bugün akım tersine dönmüştür: Bir yandan geçmişine uzanıyor, öbür yandan halk kaynaklarına el atıyor.

Bütün sorun geçmişten süzülecek, Anadolu'dan taranıp çıkarılacak malzemeyi, çağdaş koşullara uygun bileşimlerin içinde kullanabilmektedir. Bu yapıldı mı, hem çağdaş, hem Türk olan kadın ve erkek modası yaratılacak, ortaya çıkan moda bir de konfeksiyondan seri üretimle yaygınlaştırıldı mı, gücünün sınırlarımızın ötesine taşması olağanlaşacaktır. O zaman Londra'daki defilelerde batılı modacılar, Türk firmalarının gösterdiği modellerde kendi çizgilerini ya da benzerlerini görmeyecekler, başka, değişik, güçlü ve özgün bir giyimin çağdaş yaşantıya elverişli kılıklarını saptayacaklar.

Evet, öyle görülüyor ki, daha önce yüksek terzilik çevresinde kendisini duyumsatan ulusal moda bileşimi eğilimi, bu defa konfeksiyona da atlamıştır. Türkiye'nin gerçek anlamda çağdaş bir ülke olmasının yolu bundan geçiyor. Yalnız moda değil, futboldan (ilginç değil mi, başarılı bir antrenör aynı günün gazetelerinde, futbolda uyguladığı ay-yıldız sisteminden söz ediyordu) müziğe, ede-

biyattan dansa, sinemadan görgü göreneğe kadar, aklınıza ne gelirse, bu böyle. Hâttâ iktidarlarımızın uyguladığı iç ve dış politikalarda. Bir an önce, batılıları taklit etmekten kurtulmayı becerip de, geçmişimizden olduğu kadar ulusal çıkarlarımızdan yeni bir ulusal politika üretmeyi başarabilsek, ne iyi olacak...

(12 Haziran 1979)

ATTiLÂ İLHAN İNCİ SAĞ

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

3 basım

TÜRK EDEBİYATI

ATTİLÂ İLHAN
HANGİ SAĞ?

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2001
Sertifika No: 40077

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1 BASIM: BİLGİ YAYINEVİ (NİSAN, 1980)

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI'NDA
I. BASIM, ŞUBAT 2005, İSTANBUL
III. BASIM, EYLÜL 2020, İSTANBUL

ISBN 978-975-458-599-5

BASKI
AYHAN MATBAASI
MAHMUTBEY MAH. 2622. SOK. NO: 6 / 31
BAĞCILAR İSTANBUL
Tel: (0212) 445 32 38 Faks: (0212) 445 05 63
Sertifika No: 44871

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

Deneme

hangi sağ?

Attilâ İlhan

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları